

OBSERVAȚII DESPRE TOPICA ADVERBELOR DE MOD ÎN LIMBA ROMÂNĂ

CARMEN MÎRZEA VASILE

Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București

1. Precizări preliminare. Obiective

Posibilitățile de topic ale adverbilor de mod redau diversele distincții care există în interiorul acestei clase. Observarea ordinii lor în enunț, fiind un fapt explicit, vizibil, ajută la clarificarea acestor deosebiri.

În cele ce urmează, vom prezenta pe scurt aspectele care dau eterogenitatea clasei adverbilor de mod, apoi vom inventaria și ilustra principalele „locuri” pe care le poate ocupa adverbul de mod. Ne vom ocupa numai de o subclasă de adverbe – adverbele de mod endofrastice care se raportează sintactic la verb (excluzând deci din descriere adverbele intrapredicative endofrastice care se raportează la adjectiv sau adverb și adverbele modalizatoare, exofrastice) – și numai de situațiile generale.

Precizăm că folosim termenul „adverb” într-un sens larg, parțial impropriu; considerăm adverbele unitare cu individualitate lexicală, formală (adverbele moțenite, împrumuturi vechi sau neologisme ori compuse relativ neanalizabile în limba actuală: *abia, a a, bine, lesne, altfel, degeaba, andante, affetuoso* etc.) și adverbele care conțin sufixele *-(ic)e te, -i /-î*: *române te, istorice te, piepti, târâ* etc.) și monoxemele cu funcție de adverb, nu și cu formă distinctă de adverb (adjective propriu-zise sau de origine verbală: *vorbe te frumoș, se poartă urât*, forme verbale: *merge chiop tat, vorbe te rugă*)¹.

2. Distincții între adverbele de mod care se raportează sintactic la verb

Adverbele de mod alcătuiesc o subclasă tipică, emblematică pentru clasa generală a adverbului. Cu toate acestea, însăși această subclasă este eterogenă, greu de circumscris, dificultate care vine, în primul rând, din ambiguitatea termenului „mod”. Nu vom insista asupra problemei definirii *modului* (sau *manierei*), concept ontologic și lingvistic analizat de cercetători precum Gary-Prieur (1982), Schäfer (2002), Piñón (2007, 2008), Moline (2009), Van de Velde (2009), în numere tematice de reviste, ca *Langages*, nr. 175 din 2009 („De la manière”), sau în capitole din lucrări despre adverb, de exemplu: Mørdrup (1976: 105–191), Nøjgaard (1995: 5–80), Guimier (1996: 35–59), Molinier, Lévrier (2000: 117–189).

¹ A adă, din continuumul formă adverbial – funcție adverbial am decupat numai monoxemele cu care este ilustrat în mod tradițional adverbul românesc. Locuțiunile și expresiile adverbiale, din cauza lungimii („greutatea” fiind important pentru topic), nu ar reprezenta situații tipice pentru subiectul tratat și necesită o descriere separată. Am exclus și alte unități lexico-gramaticale care pot funcționa adverbial, precum substantivele (*vine fuga, doarme buțean* etc.) sau gerunziile (*merge chiop tând, întră cântând*), deoarece nici acestea nu sunt tipice, substantivele adverbializate aparând în construcții fixe, iar gerunziile având o autonomie de tip verbal pronunțat (*merge chiop tând cu piciorul stâng, întră cântând tare o melodie nouă*).

Cele mai importante deosebiri care se pot stabili între adverbele de mod endofractice raportate sintactic la verb au la bază criteriile următoare: forma; domeniul semantic de raportare; conținutul semantic de tip calificativ sau categorial; parafrizarea; subvalorile ontologice incluse (pentru o prezentare mai detaliată, vezi Mîrzea Vasile 2009a).

2.1. În ce privește structura morfologică a clasei, menționăm că adverbele de mod endofractice pot fi: derivate în *-e te* (mai rar, *-ice te*) sau în *-i /-î* (*proste te, omene te, pisice te, alfabetice te, chioră, piepti, curmezi* etc.); forme moțenite (*abia, a a, bine, repede* etc.); împrumuturi vechi sau neologice (*anapoda, iute, lesne, tiptil; cantabile, gratis, glissando* etc.). Multe lexeme pot fi și adjective, și adverbe de mod (*frumos, greu, inteligent, încet, precaut, r u, serios* etc.).

2.2. Adverbele de mod care se raportează sintactic la verb pot avea în domeniul lor semantic alte elemente ale enunțului în afară de verb.

Multe adverbe de mod cuprind în domeniul lor semantic subiectul (*inteligent, iste, trist, vesel* etc.); acestora le corespund adjective în poziția de predicativ suplimentar.

- (1) a. *Razele soarelui mângâiau delicat stîncă* („mângâierea este delicată; razele soarelui sunt delicate”).
 a'. *Razele soarelui mângâiau în mod delicat stîncă.*
 b. *Elevii r spundeau inteligent* („r spunsurile sunt inteligente; elevii sunt inteligenți”).
 b'. *Elevii r spundeau în mod inteligent.*
 c. *Câinii l trau ameninător* („l tratul este ameninător; câinii sunt ameninători”).
 c'. *Câinii l trau în chip/în mod ameninător.*

Unele adverbe de mod se raportează semantic la verb și la complementul lui direct.

- (2) a. *Ion aude clar vocea Mariei* („modul de a auzi este clar; vocea este clar”).
 a'. *Ion aude în mod clar vocea Mariei.*
 b. *Prezentatoarea pronunță greșit numele strîine* („modul de a pronunța este greșit; numele strîine sunt greșite”).
 b'. *Prezentatoarea pronunță în mod greșit numele strîine.*

Domeniul semantic al adverbului de mod poate cuprinde concomitent și verbul, și subiectul, și complementul direct.

- (3) *Dictatorul formulează brutal cererea* („formularea este brutală; dictatorul este brutal; cererea este brutală”).

În câteva situații, verbul (suportul sintactic) nu intră în domeniul semantic, ci este doar un „vehicul” de transmitere a sensului adverbului; de obicei, acest lucru se întâmplă când adverbul caracterizează rezultatul unui proces (4 a., b.) sau complementul intern (în accepțiunea tradițională) al unui verb (5 a., b.), între cele două situații existând suprapunerii (6 a., b.).

- (4) a. *Bunicii au vopsit poarta albastru* („poarta, după vopsire, este albastră; *modul de a vopsi este albastru”).
 a'. * *Bunicii au vopsit poarta în mod albastru.*

- b. *Gazdele au deschis u a larg* („deschiz tura u ii este larg ; *modul de a deschide u a a fost larg”).
- b'. * *Gazdele au deschis u a în mod larg*.
- (5) a. *Bolnavii ace tia m nânc naturist* („mâncarea/hrana este naturist ; ? modul de a mânca al bolnavilor este naturist; bolnavii sunt naturali ti”).
- a'. ? *Bolnavii ace tia m nânc în mod naturist*.
- b. *Firma Sony vinde scump* (*produsele/calculatoarele/imprimantele*) („produsele firmei Sony sunt scumpe; *modul de a vinde al firmei Sony este scump; firma Sony este o firm scump ”).
- b'. **Firma Sony vinde în mod scump* (*produsele/calculatoarele/imprimantele*).
- (6) a. *Frizerul tunde scurt feti a* („p rul feti ei dup tundere este scurt; *modul de a tunde este scurt”).
- a'. **Frizerul tunde în mod scurt feti a*.
- b. *Maria g te te gras* (*mâncarea/sarmalele*) („mâncarea g tit de Maria este gras ; *modul de a g ti este gras”).
- b'. **Maria g te te în mod gras* (*mâncarea/sarmalele*).

2.3. Adverbele provenite din adjective categoriale (7 a., 9, 10, 11) se disting de adverbele de mod „propriu-zise”, pur calificative (1 a., b., c., 2 a., b., 3 etc.) prin: valoarea de clasificare, de identificare (nu exprim o circumstan modal , o calificare a predica iei, ci, mai degrab , o categorizare a ei, o restrângere); imposibilitatea grad rii (7 a'); imposibilitatea coordon rii cu un adverb de mod calificativ, „propriu-zis” (7 a"); posibilitatea de cumulare cu un adverb calificativ (7 a").

- (7) a. *Medicii au intervenit chirurgical*.
- a'. * *Medicii au intervenit foarte chirurgical*.
- a". * *Medicii au intervenit chirurgical i prompt/prompt i chirurgical*.
- a". *Medicii au intervenit chirurgical prompt*.

2.4. Adverbele care au în domeniul lor semantic i subiectul (1 a', b', c') i, în general, acelea care se raporteaz semantic i la complementul direct (2 a', b') pot fi, contextual, echivalente cu expresii lexicale adverbiale de tip „mod” (*în mod, într-un mod, în modul, în maniera, în manier , într-o manier , în chip, într-un chip, în chipul* etc.). Aproape sistematic, adverbele care se refer la rezultatul unui proces sau la complementul intern (lexicalizat sau nu) al unui verb nu pot fi echivalate cu expresii lexicale adverbiale (vezi i 4 a', b', 5 b', 6 a', b'):

- (8) a. *Patiserul fr mânt aluatul tare/*în mod tare*.
- b. *Ion închide borcanele strâns/*în mod strâns*.
- c. *Minerul dormea adânc/*în mod adânc*.

În afar de adverbele de mod categoriale, pot exista i expresii adverbiale con inând substantivul *mod* urmat de adjectivul omonim (9, 11); în exemplele 10 a. i b. aceste expresii sunt excluse. De asemenea, adjectivele omonime cu adverbe categoriale pot fi acceptate (10, 11), mai greu acceptabile, dar reperabile (9 b., 9 c.) sau inacceptabile (9 a.) în expresii cu categorizatorul adverbial *din punct de vedere*.

- (9) a. *Maria a lucrat manual/în mod manual/*din punct de vedere manual fa a de mas .*
 b. *Speciali tii verific ipoteza tiin ific/în mod tiin ific/? din punct de vedere tiin ific.*
 c. *Sistemul func ioneaz electronic/în mod electronic/? din punct de vedere electronic.*
- (10) a. *Fizicianul cupleaz magnetic/din punct de vedere magnetic/*în mod magnetic bobinele.*
 b. *Întâmplarea l-a dezorientat moral/ din punct de vedere moral/*în mod moral.*
- (11) a. *Amatorii nu verific ipoteza tiin ific/în mod tiin ific/din punct de vedere tiin ific.*
 b. *Sistemul nu func ioneaz electronic/în mod electronic/din punct de vedere electronic.*

Se observ c între aceste expresii adverbiale i adverbul „scurt” nu exist o rela ie de sinonimie perfect i c apari ia nega iei poate favoriza o interpretare mai larg a adverbului (11 a. i 11 b. neechivalând îns cu non-9 b., respectiv non-9 c.).

2.5. Categoria ontologic a modului, care reprezint , în sens general, caracterizarea calitativ a procesului, înglobeaz diverse variet i („submoduri”) de realizare a acestei caracteriz ri, dintre care cele mai importante sunt: cantitatea (*complet, greu* etc.)¹, instrumentul (*telefonic, microscopic, computerizat* etc.), locul (*acvatic, intramuscular, local, maritim, zonal* etc.) i timpul (*anual, lunar, periodic, postbelic, s pt mânal, zilnic, continuu, dintr-odat , iar i, întotdeauna, mereu, neîncetat* etc.).

Proformele *a a/astfel/cum* pot face referire atât la adverbe de mod, cât i la nominale (inclusiv pronume), deci pot ocupa atât pozi ia de circumstan ial de mod, cât i pe cele de complement direct (12) sau de subiect (13).

- (12) a. *Mama mi-a spus a a/astfel/asta: „Nu lipsi de la coal !”.*
 b. *„Nu lipsi de la coal !”, a a/astfel/asta mi-a spus mama.*
 c. – *Cum/ce îi spui bunicului pentru juc rie?/ – Mul umesc.*
- (13) a. *Când eram r cit , a a/asta se întâmpla. M durea mereu capul.*
 b. *A a/*asta î i trebuie, dac nu m ascu!*
 c. *Se cuvine/trebuie s salu i când intri într-o înc pere. A a se cuvine/ trebuie.*
 d. *Vorbe te cu gura plin . Nu e frumos a a/Asta nu e frumos.*

Lexemele precum *române te, fran uze te*, în anumite contexte sintactico-semantic (verbele de tipul *a ti, a cunoa te, a în elege, a înv a* utilizate absolut, precum i verbul *a vorbi*), pot primi o interpretare substantival : *a ti fran uze te* vs *a ti poezia (în/pe) fran uze te*, *a înv a române te* vs *a înv a poezia (în/pe) române te* etc. (vezi Mîrzea Vasile 2009b: 44–52).

3. Topica adverbilor de mod care se raporteaz sintactic la verb

¹ Pentru unii autori, adverbele cantitative reprezint un subtip al adverbilor de mod (Molinier, Lévrier 2000: 187–218), pentru al ii, o subclas aparte (Nøjgaard 1995: 82–154).

3.1. SB–VB–ADV–OD/SB–VB–OD–ADV

Topica nemarcat a adverbilor de mod endofractice care se raportează la verb este postverbal, în adiacen sau după un complement direct¹.

(14) *Maria a povestit frumos întâmplarea.*

(15) *Maria a povestit întâmplarea frumos.*

În general, adverbul de mod endofractic din grupul verbal nu se izolează intonațional/grafic. După cum se notează în GALR II: 535, „pauza și virgula sunt chiar excluse în realizările minimale (constând în secvența verb + circumstanțial unic: *Doarme bine*; vs **Doarme, bine* sau într-o construcție comparativ simplă: *Doarme cum vrea*)”.

3.2. SB–VB,–ADV,–...

Cea mai natural detașată este aceea a unui grup adverbial mai extins, ca în exemplul (16), sau a unui adverbial cu rol apozitional, ca în (17).

(16) *Mărturisesc că citind cartea am suferit, prostetea și bătăiea, alături de Cioran (Liiceanu 2002).*

(17) *Doamna Enescu, Maruca Tescani, îmbrăcată și cofată după moda femeii de partid, corect și sec, le servește o dulcea copiilor (Mitchievici 2005: 361–362).*

Există însă multe exemple în care adverbul de mod postverbal este detașat grafic, caz în care are o funcționare extrapredicativă. În unele situații însă, această interpretare pare nejustificată semantic. În Huddleston, Pullum 2002: 577–578, adverbele de mod izolate grafic de virgule sunt considerate *suplimentate, interpolate*, ele ocupând o poziție liniară, dar nefiind integrate în structura enunțului. Această detașare (intonațional/grafic), interpretabilă ca o adugire venit cu întârziere (din diverse cauze, pe care le putem presupune)², poate fi considerat un procedeu stilistic. Se observă că numai anumiți autori îl preferă, unii chiar folosindu-l în exces. În exemplele date (18–22), toate adverbele de mod subliniate, urmând adiacent verbului, puteau fi neseperate prin virgule, dacă nu se urmărea accentuarea lor, teatralizarea, dinamizarea discursului (acestea, uneori, prin exces, devenind artificiale). Aceste adverbe sunt, formal, extrapredicative³, dar sunt mai aproape de predicat/de verb, atât semantic (prin faptul că exprimă o caracterizare primară a verbului), cât și sintactic (prin topic), decât extrapredicativele din poziție inițială sau finală. Extrapredicativitatea adverbilor din enunțurile (18)–(22) este, deci, motivată stilistic. Pentru mai multe exemple, vezi Mîrzea Vasile (2009b: 60).

(18) *Și vindu-i „eroii”, Maria Banu lansează, fanatizat, o instigare la ură „inițiativă”. (Cernat 2005: 242)*

¹ În cazul în care există un complement direct, preferatul pare a fi adiacen la cuverbul. O statistică pe texte postate pe internet (din data de 30.X.2010) arată că structura *rezolv corect problema* are 2.760 de ocurențe, în timp ce *rezolv problema corect* apare de 1.030 de ori, iar *rezolv bine problema* – 3.430, față de *rezolv problema bine* – 1.530.

² Engl. *afterthought* (Huddleston, Pullum 2002: 578).

³ Vezi și Fournier (1993: 62–63, 65–66), unde se precizează, pentru situații similare într-un corpus jurnalistic francez, că doar separarea prin virgule autorizează mai degrabă o interpretare extrapredicativă în defavoarea uneia intrapredicative (de exemplu: *Il avait, violemment, combattu la Communauté européenne de défense*, p. 65).

- (19) *Compromite ansele partidului de a întoarce de pe drumul perdi ei pe o tânăr conservând, substanțial, un fond de umanitate, potențial recuperabil.* (Stanomir 2005: 268)
- (20) *Delicate ea [...] lasă loc unei fermități principialități ce ordonează, previzibil, raportarea la real.* (Stanomir 2005: 271)
- (21) *Cu disciplina liber consimite a libertății pe care organizația tineretului muncitor o recomandă, profilactic, fidelilor reuniți în comunitate.* (Stanomir 2005: 272)
- (22) *Răspunzând cu emoție netrucat reporterilor care sosesc, inopinat, în fabrica lor.* (Stanomir 2005: 285)

Această scoatere în relief livresc a adverbului de mod endofrastic nu este posibil pentru adverbele complemente semantice¹:

- (23) * *Copilul s-a comportat, frumos, în timpul vizitei.*

3.3. ADV–(mai)VB–SB

Topica frontală a adverbelor de mod intrapredicative este una marcată. În această poziție și cu această funcționare (intrapredicativă), detaliarea prin virgule nu este posibilă. În această situație (poziție inițială, intrapredicativitate, adverbele fiind *extracte*, Bonami, Godard 2007: 53–56) se observă că, dacă subiectul este exprimat, acesta este postverbal (structura cu adverb în poziție marcată fiind o punere în oglindă a propoziției minimale neutre: *Ana₁ cântă₂ fals₃! – Fals₃ (mai) cântă₂ Ana₁*).

- (24) *Ce frumos/cât de frumos/a a frumos recită acest actor!*
 (25) *BINE a zis mama!*
 (26) *GREU merge informația în Moldova!* (ro.netlog.com)

Apariția semiadverbului sau a adverbului „slab” *mai* după un adverb focalizat, aflat în poziție preverbală, are rolul de a „fluidiza” enunțul, un rol sintactic, și este posibil numai în cazul adverbelor gradabile (calificative, calificativ-intensive, calificativ-cantitative, 27–29), nu și în al celor incompatibile cu categoria gradării (30).

- (27) *Doamne, cât FRUMOS ai mai scris! Ai cuprins toată omenirea în câteva fraze reale, pertinente, acceptate!* (nu-sunt-printesa.blogspot.com)
 (28) *BINE a mai zis cine-a zis că: „Boii arși, și caii mănâncă”.* (Creangă, Povestea unui om lene)
 (29) a. *Da’ GREU mai merge site-ul!* (forum.soccerproject.com)

¹ Adverbele de mod pot fi obligatorii (complemente, deci) când sunt cerute de verbe precum *a se purta, a se comporta, a reacționa, a trata, a proceda, a suna*: *Ion s-a comportat adecvat la dîneu*. Pentru alte verbe, obligativitatea există numai pentru anumite sensuri, uneori alternativ ori împreună cu alte circumstanțe (timp, loc): *a cânta, a funcționa, a interpreta, a decurge, a se desfășura, a se vinde, a suna*: *Propunerea sună bine* [**Propunerea sună* vs *O ascultă toare a sună la radio*]; *edina decurge normal azi* [vs **edina decurge azi*]; *Ma în funcționează bine* (/) *acum* [vs *Ma în funcționează* = „este în stare de funcționare”]; *Ion a reacționat prompt la întrebări* [vs *Ion a reacționat la întrebări* = „a avut o reacție”]. În unele situații, modul este o informație foarte relevantă contextual, dar nu obligatorie (*a exprima, a formula, a spune* etc.): *Ion a formulat clar cererea* [vs *Ion a formulat cererea*]. După cum se tie însă, de cele mai multe ori, adverbele de mod sunt suprimabile.

- b. *Dac ajungi s prinzi gustul, FOARTE GREU mai ie i din joc (www.bizcampus.ro).*¹
- (30) a. **ELECTRONIC** (*mai) func ioneaz sistemul.
b. **MANUAL** (*mai) coase bluzele.

3.4. ADV,–SB–VB

Unele adverbe intrapredicative endofractice pot func iona extrapredicativ endofrastic (*act-related adjuncts*, în Huddleston, Pullum 2002: 672; *adverbe de sujet-phrase orienté vers le sujet*, în Guimier 1996: 84–87). Acestea se refer global la predica ia în care este inclus verbul i, în acela i timp, la agent (de obicei, subiect) i au, în general, o pozi ie deta at .

Descrierea acestei subclase func ionale întâmpin dificult i în limba român din cauza situa iei cunoscute c foarte multe adverbe de mod sunt omonime cu forma de masculin singular a adjectivelor; în plus, în pozi ie deta at , frontal , înaintea unui subiect exprimat, exist „tenta ia” acordului.

Astfel, traducerea propozi iei (31 a.) în român este cel pu in ambigu (31 b.); dac subiectul ar fi fost la feminin singular sau la plural (32 a.), adverbul din englez ar fi fost tradus în român printr-un adjectiv, printr-o form acordat (32 b.).

- (31) a. **Angrily**, he stormed out of the room. (Huddleston, Pullum 2002: 672)
b. **Furios**, [el] a ie it din camer ca un nebun/ca o furtun .
- (32) a. **Angrily**, she/they stormed out of the room.
b. **Furioas** , [ea] a ie it din camer ...; **Furio i**, [ei] au ie it din camer ...; **Furioase**, [ele] au ie it din camer ...

Pot avea func ionarea amintit adverbele de mod care se raporteaz la ac iuni cu agent în general uman i pot caracteriza global i întreg procesul exprimat în enun . Aceast caracterizare, care se extinde i asupra agentului ei, apar ine vorbitorului, este deci subiectiv (*discret, non alant, prudent, grosolan, delicat* etc.). De asemenea, câteva adverbe pot face referire la inten iile, la voin a agentului, f r a avea leg tur cu tipul de ac iune indicat de verb (*inten ionat, deliberat, involuntar, accidental, întâmpl tor* etc.). Adverbele voli ionale, în general, nu exprim i modul, în sens primar, în timp ce adverbele evaluative amintite, de obicei, precizeaz semantic verbul.

Atunci când topica este SB–VB, în lipsa unui criteriu formal (grafia), interpretarea adverbilor endofractice complemente ale verbului în pozi ie ini ial ca extrapredicative sau intrapredicative este subiectiv .

- (33) a. *Maria s-a comportat **politicos** la dineu.*
b. *Maria se comport uneori **politicos**, alteori prea familiar. **POLITICOS**(,) Maria s-a comportat, de pild , la dineu. La expozi ie a fost din nou exagerat de familiar . [endofrastic intrapredicativ sau extrapredicativ]*

¹ Acest *mai* „fluidizant” nu este o caracteristic exclusiv a focaliz rii adverbului. *Mai* poate urma i alte adverbiale gradabile sau adjective marcate: **Departe** (mai) duce Rex pantofull!; **Târziu** a (mai) plecat musafirul nostru! La miezul nop ii!; – **Frumoase** lucruri faci dumneata! te îmbe i ca cel din urm tic los i te pui s ba i oamenii, ha?! (Zamfirescu, *Via a la ar*); Ah, **frumos** mai e tritonul, i **dibace**-a mai fost mâna/ Maistrului ce-a fost în stare a a lucru s conceap (Anghel, *Vis torul*).

Un fenomen asem n tor se întâlne te în franceza popular : *Gentiment **qu**'elle parle* (Nøjgaard 1995: 309).

c. **POLITICOS** s-a (mai) comportat Maria la dîneu! A b ut cîte un pahar cu absolut toat lumea. [endofrastic intrapredicativ]

În aceea i situa ie sunt i adverbele care se refer la rezultatul unui proces sau la complementul intern.

- (34) a. *Frizerul tunde scurt feti a.*
b. **Scurt, frizerul tunde feti a.*
c. **SCURT**(,) *tunde frizerul feti a, a a cum a spus mama, nu cum vrea cea mic .* [endofrastic intrapredicativ sau extrapredicativ]
d. **SCURT mai** *tunde frizerul feti a.* [„foarte scurt; cam scurt” – endofrastic intrapredicativ]
- (35) a. *Maria g te te gras.*
b. **GRAS**(,) *Maria n-a mai g tit de dou luni.* [endofrastic intrapredicativ sau extrapredicativ]

În timp ce adverbele de mod intrapredicative endofractice sunt pozi ionate nemarcat, normal, postverbal (adiacent sau, mai rar, dup complementul direct), adverbele de mod extrapredicative endofractice sunt pozi ionate de obicei frontal, ca în exemplul urm tor:

- (36) **Precaut**, *Maria a vorbit clar române te; a evitat s foloseasc franceza.*¹

Adverbul *precaut* caracterizeaz global activitatea de a vorbi a Mariei, nu este o precizare strict a realiz rii procesului vorbirii; dovad este posibilitatea folosirii corecte a unui alt adverb de mod. Parafrazând: „Faptul c Maria a vorbit clar române te a fost precaut”.

Diferen a dintre domeniile semantice în cazul func ion rii intrapredicative i extrapredicative este clar în contextele urm toare:

- (37) a. *Regina a vorbit cu toat lumea politicos.* [„a vorbit politicos cu fiecare în parte” – intrapredicativ]
b. **Politicos**, *regina a vorbit cu toat lumea.* [„a fost un gest politicos s vorbeasc regina cu toat lumea” – extrapredicativ]

Deci, în mod tipic, pozi ia frontal deta at , pu in preferat de limba român , autorizeaz o interpretare extrapredicativ a adverbului de mod. Adverbele extrapredicative (deta ate) în pozi ie ini ial (ca i în alte pozi ii), spre deosebire de cele intrapredicative în pozi ie ini ial (nedeta ate intonativ/grafic), pot avea în domeniul lor semantic nega ia.

- (38) a. *Regina a vorbit cu mini trii precaut.* [„le-a vorbit mini trilor în mod precaut, cu precautie” – intrapredicativ]
b. **Precaut**, *regina a vorbit cu mini trii.* [„a fost un gest precaut s vorbeasc regina cu mini trii” – extrapredicativ]

¹ Se observ i aici c este preferabil acordul (*Precaut , Maria...*), adjectivul deta at. De asemenea, pentru adverbialul *precaut* mai natural pare folosirea unui categorizator: *în mod precaut...* La fel i la 38 b. i c.

- c. *Precaut, regina nu a vorbit cu mini trii.* [„a fost un gest precaut s nu vorbeasc regina cu mini trii” – extrapredicativ]
- d. * **PRECAUT** nu a vorbit regina cu mini trii.
- (39) a. *Maria a a ezat gre it piesele jocului.*
 b. (**În mod**) *gre it, Maria a a ezat piesele jocului; Ion trebuia s fac acest lucru, nu ea.*
 c. (**În mod**) *gre it, Maria nu a a ezat piesele jocului; ea trebuia s fac acest lucru, nu Ion.*
 d. * **GRE IT** nu a a ezat Maria piesele jocului.

Adverbelor endofractice categoriale le corespund, în pozi ie ini ial deta at , având ca domeniu semantic o fraz cu predicat la form negativ , adverbe de domeniu (sau ale punctului de vedere).

- (40) *Electronic, sistemul nu func ioneaz .*

3.5. SB–VB,–ADV.

În pozi ie final i deta at intona ional sau grafic, adverbul de mod poate primi, în afar de citirea primar de caracterizant al verbului (interpolat, supliment, izolat stilistic, vezi *supra* 3.2.), i pe cea de caracterizant global al procesului. Interpretarea este valabil i pentru adverbele de tipul celor de la 3.2., vezi Mîrzea Vasile (2009b: 60).

Se observ c ponderea celor dou interpret ri pentru adverbul în pozi ie final deta at difer de la context la context. În exemplul (41 a.), adverbul se refer global la ambele procese, fapt care se poate proba i prin pozi ionarea frontal (41 b.), nefiind exclus nici interpretarea primar (41 c.). Aceea i situa ie în (42).

- (41) a. *Complicit ile sunt abhorate i adev rul triumf , hollywoodian.* (Stanomir 2005: 284)
 b. *Hollywoodian, complicit ile sunt abhorate i adev rul triumf .*
 c. *Complicit ile sunt abhorate i adev rul triumf hollywoodian.*
- (42) a. *Inginerul de suflete noi nu poate pune între paranteze calitatea sa de cet ean f r ca excluderea sa din comunitate s intervin , pedepsitor.* (Stanomir 2005: 261)
 b. *Inginerul de suflete noi nu poate pune între paranteze calitatea sa de cet ean f r ca, pedepsitor, excluderea sa din comunitate s intervin .*
 c. *Inginerul de suflete noi nu poate pune între paranteze calitatea sa de cet ean f r ca excluderea sa din comunitate s intervin pedepsitor.*

4. Concluzii. Cercet ri ulterioare

Am prezentat câteva aspecte generale referitoare la topica adverbilor de mod i, implicit, la „extragerea” i deta area acestora. S-a observat c factorii semantic i stilistic sunt foarte importan i: cu cât tipul de adverb specific , precizeaz mai de aproape sensul verbului, având un aport referen ional, cu atât el va fi mai apropiat de acesta; distan a mai mare se asociaz cu o leg tur semantic mai slab , cu subiectivizarea. Dorin a de expresivitate se concretizeaz în deta area intona ional , care permite, în cazul extrapredicativelor endofractice, o ordine mai liber .

Pozi iile pe care le poate ocupa adverbul endofrastic sunt corelate cu diverse efecte de sens, enun urile con inând acela i lexem în pozi ii diferite nefiind perfect sinonime.

Funcționarea intrapredicativă a adverbilor endofraștice analizate se asociază cu nedetașarea („extragerea”) și, în general, cu poziționarea după verb (înaintea unui complement direct sau după acesta) sau înaintea verbului (la început de enunț), implicând, în acest ultim caz, inversiunea verb – subiect. În poziție inițială, adverbul intrapredicativ nu este detașat și, dacă are un conținut gradabil, verbul-suport poate „primi” adverbul *mai*. De asemenea, în situații marginale (în general, punere în contrast), adverbul intrapredicativ inițial poate accepta și topica subiect – verb, situație în care nu este înțeles exclusiv o interpretare extrapredicativă.

Funcționarea extrapredicativă a acestor adverbe se asociază cu detașarea și, implicit, cu o cuprindere semantică mai mare a adverbului (în general, și peste negație). Adverbele endofraștice se pot afla în poziție extrapredicativă postverbală, inclusiv finală, și, în anumite situații, în poziție inițială. Poziția inițială extrapredicativă pentru adverbele endofraștice care au în domeniul lor semantic subiectul nu este specifică limbii române. În vecinătatea nominalului-subiect (înainte sau după el), acestui adverb îi este preferat adjectivul detașat.

Descrierea anterioară a vizat ipostazele foarte generale în care pot apărea adverbele de mod endofraștice raportate sintactic la verb. Pentru o analiză mai detaliată a topicii acestor adverbe, trebuie luate în considerare multe alte aspecte, printre care:

Implicațiile sensurilor particulare (vezi supra, 2.5.). De exemplu, pentru că adverbialele cu sens temporal tind să dobândească valori relaționale (de conectori), este de așteptat ca adverbele interpretabile și ca modale, și ca temporale (aspectuale, de frecvență) să apară firesc și în poziție inițială (*continuu, dintr-odată, neconținut, neîncetat, des* etc.). Lexemele în *-e te*, exprimând la bază o comparație subiectivă, tind să apară frecvent extrapredicativ.

- (43) *Electoratului i se va permite să se bulucească, **proste te**, pentru a decide cu ce sistem îl va prefera, mai târziu, Parlamentul.* (www.ziare.ro)
- (44) *Librăriile, colecționarii, militanții italieni sunt rugați, **frățește**, să contribuie.* (www.romanioliberal.ro)

De asemenea, adverbele modale proforme de tipul *așa, astfel*, ca și interogativul *cum* au o topică particulară.

Influența relației pe care o au adverbele de mod gradate cu contextul:

- (45) *L-am reinstalat, dar... **tot la fel de greu merge**. Ce ar trebui să mai fac?* (forum.chip.ro)

Fixarea prin uz a unei poziții preferate, în cazul câtorva adverbe. De exemplu, construcția de la 46 a. are 37.600 de ocurențe în texte postate pe internet, 46 b. – 5.850, 46 c. – 1.490 (statistică disponibilă la 30.X.2010). Pentru adverbul *abia*, poziția generală este cea preverbală (47).

- (46) a. **Bine** a zis cineva.
b. A zis **bine** cineva.
c. A zis cineva **bine**.
- (47) a. B trântul **abia** urc scara.
b. ? B trântul urc **abia** scara.
c. B trântul urc **greu** scara.

îi succesiunea diverselor tipuri de adverbe de mod îi a diverselor tipuri de circumstan iale poate fi relevant pentru descrierea general . De exemplu:

- (48) a. *Pentru cei care caut tabelul, v spun c iese mai bine manual.*
(www.inpolitics.ro) vs Tabelul iese **manual mai bine** decât electronic.
b. *Unde se m nânc bine tradi ional?* (forum.softpedia.com)
- (49) *Maria merge acum chiop tat.* vs *Maria merge chiop tat acum.* vs *Acum(,)*
Maria merge chiop tat. vs *Maria acum merge chiop tat.*

Raportarea adverbelor de mod la predicatele complexe, la pasive.

Tipul de enun uri îi care apar adverbele (asertiv, interogativ, imperativ; afirmativ, negativ).

Alunecarea, îi pozi ia ini ial , de la endofrastic extrapredicativ spre exofrastic (37 b., 38 b., c.).

Structura sintactic a grupurilor verbale extinse la care se raporteaz adverbul endofrastic.

SURSE

Cernat, Paul, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, 2005, *Explor ri îi comunismul românesc*, Ia i, Polirom [Plural M], vol. II.

Cernat, Paul, 2005, „Lirismul îi slujba Revolu iei”, îi Cernat, Manolescu, Mitchievici, Stanomir, p. 221–252.

Mitchievici, Angelo, 2005, „Pove ti, legende, utopii. Dumitru Alma la coala istoriei”, îi Cernat, Manolescu, Mitchievici, Stanomir, p. 335–369.

Stanomir, Ioan, 2005, „Dragostea îi revolu ia”, îi Cernat, Manolescu, Mitchievici, Stanomir, p. 261–287.

Baza de texte electronice a Institutului de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din Bucure ti. Internet.

BIBLIOGRAFIE

Aelbrecht, Lobke, Dany Jaspers, Frank Brisard, Philippe De Brabanter, Patrick Dendale, Bert Le Bruyn (eds.), 2008, *Studies van de Belgische Kring voor Linguïstiek. Travaux du Cercle Belge de Linguistique. Papers of the Linguistic Society of Belgium*, volumul 3 (<http://webh01.ua.ac.be/linguist/SBKL/sbkl2008/pin2008.pdf>).

Bonami, Olivier, Danièle Godard, 2007, „Adverbes initiaux et types de phrase en français”, îi Cuni , Lupu, Tasmowski (eds.), p. 50–57.

Ciompec, Georgeta, 1985, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie îi diacronie*, Bucure ti, Editura tiin ific îi Enciclopedic .

Cuni , Alexandra, Coman Lupu, Liliane Tasmowski (eds.), 2007, *Studii de lingvistic îi filologie romanic . Hommages offerts à Sanda Reinheimer Rîpeanu*, Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti.

Danjou-Flaux, N., M.-N. Gary-Prieur (eds.), 1982, *Adverbes en -ment, manière, discours (Lexique 1)*, Lille, Presses Universitaires de Lille.

Gary-Prieur, Marie-Noële, 1982, „‘Adverbe de manière’ : que signifie cette étiquette ?”, îi Danjou-Flaux, Gary-Prieur, p. 13–23.

Guimier, Claude (ed.), 1993, *1001 circonstants*, Caen, Presses Universitaires de Caen.

Guimier, Claude, 1996, *Les adverbes du français. Le cas des adverbes en -ment*, Paris, Ophrys, Collection L’essentiel français.

- Gu u Romalo, Valeria (coord.), 2008, *Gramatica limbii române* (tiraj nou, revizuit), vol. I i II, Bucure ti, Editura Academiei Române (GALR 2008).
- Flaux, Nelly, Estelle Moline, „De la manière. Présentation”, în *Langages*, nr. 175, p. 3–14.
- Fournier, Nathalie, 1993, „La ponctuation des groupes circonstants dans le corpus *Le Monde*”, în Guimier (ed.), p. 47–67.
- Huddleston, R., G. K. Pullum (coord.), 2002, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Katz, Graham, Sabine Reinhard, Philip Reuter (eds.), 2002, *Sinn und Bedeutung VI Proceedings of the 6th Annual Meeting of the Gesellschaft für Semantik*, University of Osnabrück (<http://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/asw/gfs/common/procSuB6/sites/index2.htm>).
- Langages*, 2009, nr. 175 („De la manière”).
- Mîrzea Vasile, Carmen, 2009a, „Ce înseamnă adverb de mod?”, *Limba română*, LVIII, nr. 2, p. 238–247.
- Mîrzea Vasile, Carmen, 2009b, *Eterogenitatea adverbului românesc. Tipologie i descriere*, tez de doctorat, Bucure ti, Universitatea din Bucure ti (ms.).
- Moline, Estelle, 2009, „Présentation: panorama des emplois de *comment* en français contemporain”, *Travaux de linguistique*, nr. 58, p. 7–17.
- Molinier, Christian, Françoise Lévrier, 2000, *Grammaire des adverbes. Description des formes en -ment*, Genève, Droz.
- Mørdrup, Ole, 1976, „Une analyse non transformationnelle des adverbes en *-ment*”, în *Revue Romane, numéro spécial*, 11.
- Nøjgaard, M., 1992–1995, *Les adverbes français. Essai de description fonctionnelle*, Copenhague, Munksgaard, vol. I (1992), II (1993), (III) 1995.
- Piñón, Christopher, 2007, *Manner adverbs and manners*, handout, Ereignissemantik-Konferenz, Schloss Hohentübingen, 20.–21.12.2007 (http://pinon.sdf-eu.org/papers/pinon_mam_ho.pdf).
- Piñón, Christopher, 2008, „From properties to manners: a historical line of thought about manner adverbs”, în Aelbrecht, Jaspers, Brisard, De Brabanter, Dendale, Le Bruyn (eds.).
- Schäfer, Martin, 2002, „Pure manner adverbs revisited”, în Katz, Reinhard, Reuter (eds.).
- Van de Velde, Danièle, 2009, „*Comment*, manières d’être et manières de faire”, *Travaux de linguistique*, nr. 58, p. 39–61.

Notes on the Order of Manner Adverbs in Romanian

The possibilities displayed by intrapredicative manner adverbs in what concerns word order account for the different variations that exist inside of this class. The author describes the order displayed in Romanian by manner adverbs related to the verbal domain (not also to the adjectival one). The unmarked order displayed by these adverbials is postverbal, adjacent to the verb or following the direct object: *Maria a povestit frumos întâmplarea*; *Maria a povestit întâmplarea frumos* ‘Mary related the happening in a beautiful way’. The (symetric) initial positioning of the type ADV–VB–SB (and less frequently SB–ADV–VB) is marked. Typically, the initial position, in front of the subject (ADV–SB–VB), is not preferred by Romanian manner adverbs and stands for a rather extrapredicative interpretation: *Precaut, Maria a vorbit clar române te*; *a evitat s foloseasc franceza*. **Precautiously**, Mary spoke Romanian **clearly**; she avoided talking in French’. The situation is also similar for the order SB–ADV–VB. In Romanian, placing the manner adverb after a verbal auxiliary is impossible (**Maria a corect vorbit*. Mary spoke **correctly**). Possibilities of detaching the intrapredicative adverb (graphically, by commas/prosodically) and the subsequent consequences were discussed for each main type: SB–VB,–ADV,–...; ADV,–SB–VB; SB–VB,–ADV.